

Av. Ali Nafiz KONUK

T. Cam, Çimento ve Toprak Sanayii İşverenleri Sendikası Yönetim Kurulu Başkanı

Sınai Kuruluşların Ambalaj Atıklarının Toplanması Yaşanan Sorunlar

Çevre ve Orman Bakanlığı'nca hazırlanarak 24 Haziran 2007 tarihli ve 26562 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" yürürlüğe girmesiyle beraber yeni sorunları da gündeme taşımıştır.

İlk olarak Yönetmeliğin 5/d ve 12/b maddelerinde yer alan ambalaj atıklarının "bedelsiz olarak" toplanması hükmüne istinaden Belediyeler, lisanslı firmalara ambalaj atıklarını bedelsiz olarak toplama yetkisi vermişler ve işletmeleri, ekonomik değeri olan ambalaj atıklarını bu kuruluşlara bedelsiz olarak vermeye zorlamışlardır.

Anayasa'nın "Mülkiyet Hakkı" başlıklı 35. maddede hükmünü açık bir şekilde ihlal eden yönetmelikteki bu hükümlerin iptali için açılan bir davada, "yürütmenin durdurulması" istemini görüşen Danıştay 6. Dairesi, 14.12.2007 tarihinde oybirliği ile aldığı kararında; "Mülkiyet hakkı Anayasa ile güvence altına alınmış bir haktır. Anayasamız bu hakkın, ancak kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırabileceğini hüküm altına almıştır. Ekonomik bir değeri bulunan ve mülkiyet hakkı kapsamına giren ambalaj atıklarının "bedelsiz olarak" verilmesi yönünde hüküm getirilmesi, mülkiyet hakkının özüne doğrudan bir müdahale içermektedir. Bu hususun ancak kanunla düzenlenebileceği, gerek Ana-

yasamızda, gerekse ülkemizin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin anılan maddesinde açıkça belirtilmiştir. Dava konusu "bedelsiz olarak" ibaresinin ise yasal bir dayanağı bulunmamaktadır.

Bu itibarla, ilgilinin mülkiyetinden yararlanmasını engelleyen ve mülkiyet hakkının özüne doğrudan bir müdahale içeren, bu nedenle de ancak kamu yararı sebebiyle, kanunla ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak düzenlenebilecek bir konunun Yönetmelik ile düzenlenmesinde hukuka uygunluk bulunmamaktadır." gerekçeleriyle "yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne" karar vermiştir.

Bildiğimiz kadarıyla dava henüz kesin karara bağlanmamış olmakla beraber gerekçelere bakıldığında son kararın da bu yönde olacağı beklenilmektedir.

Ambalaj atıklarının bedelsiz olarak toplanması uygulanmasına yürütmenin durdurulması kararıyla birlikte son verilmesi gerekirken bazı belediyeler bunun nihai bir karar olmadığı, bazıları da o davaya münhasır bir karar olduğu gerekçeleriyle atıkların bedelsiz olarak toplanması uygulamasını sürdürmek istemişlerse de hukuka aykırı bu taleplerini reddeden kuruluşlarda bundan vazgeçmek zo-

Çevre ve Orman Bakanlığı hızlı bir biçimde hareket ederek, yönetmeliğin uygulamada karşılaşılan ve temel hukuk kurallarına aykırılık teşkil eden hükümlerine yeni düzenlemeler getirmelidir.

runda kalmışlar, itiraz etmeyenlerden ise bedelsiz toplamışlar ve halen de toplamaya devam etmektedirler.

Atıkların lisanslı yetkili toplayıcılara bedelsiz verilmesini sağlayamayan belediyelerin hemen tümü bu defa kendi belediye hudutları içerisinde tek bir kuruluşa atıkları toplama yetkisi vererek tekelleşme yaratmışlar ve atıkların bu kuruluştan başkasına verilemeyeceği, verildiği takdirde verenlerin de, toplayanların da para ve hapis cezası ile cezalandırılacakları yolunda baskı uygulamaya başlamışlardır. Atıkları bedelsiz olarak toplamak isteyen toplayıcı firmalar bu defa da ekonomik değeri yüksek olan atıklara sembolik fiyatlar vererek alma yoluna gitmektedirler. Bu yolla köşeye sıkıştırılan işletmeler ekonomik değeri olan ambalaj atıklarını ya sembolik bedeller karşılığında bu kuruluşlara vermek zorunda kalmakta yahut da yer sorunu olmayanlar, yeni ve adil bir düzenleme yürürlüğe konulunca kadar stoklarında tutmaya çalışmaktadırlar.

Yönetmeliği hazırlayan Çevre ve Orman Bakanlığı hızlı bir biçimde hareket ederek, yönetmeliğin uygulamada karşılaşılan ve temel hukuk kurallarına aykırılık teşkil eden hükümlerine yeni düzenlemeler getirmelidir. Özellikle belediyelerin tekelleşmeye ve bunun sonucunda da haksız kazançlara yol açacak olan tek bir kuruluşu yetkilendirme uygulaması mutlaka çözüme kavuşturularak, ekonomik değeri olan ambalaj atıklarının, serbest piyasa ekonomisi kuralları içerisinde, rekabetçi bir ortamda, yetkilendirilen kuruluşlarca satın alınma yoluyla mevzuata uygun bir biçimde toplanması sağlanmalıdır.

Belediyelerle yaşanan diğer ciddi bir sorun da “ambalaj atığı” ile üretim artığı olarak ortaya çıkan “ambalaj artığı” konusunda yaşanmaktadır.

Bazı belediyeler, örneğin bir kağıt ambalaj fabrikasının karton kutu üretimi sırasında ortaya çıkan karton artıklarını “siz ambalaj üretiyorsunuz, bu üretim sırasında ortaya çıkan atıklar ambalaj atığıdır, dolayısıyla yönetmelik hükümleri çerçevesinde toplayıcı kuruluşlara vermek zorundasınız” şeklinde işletmelere dayatmada bulunmaktadır. Oysa, Yönetmeliğin 4/b maddesinde Ambalaj Atığı “Ambalaj ya da ambalaj malzemesi üretimi ya da herhangi bir üretim sırasında ortaya çıkan üretim artıkları hariç olmak üzere, ürünlerin tüketiciye ya da nihai kullanıcıya ulaştırılması aşamasında, ürünün sunumu için kullanılan ve ürünün kullanılmasından sonra oluşan, kullanım ömrü dolmuş tekrar kullanılabilir ambalajlar da dahil satış dışı ve nakliye ambalaj atığı” şeklinde tanımlanmıştır.

Bu tanım doğru bir biçimde algılandığında, ambalaj üreten kuruluşların bu üretimlerinde kullandıkları malzemenin üretim artıkları (örneğin; metal konserve kutusu üreten firmanın üretim sırasında oluşan saç levha artıkları veya hatalı üretim sonucu ıskartaya çıkan artıkları, keza karton kutu üreten firmanın karton artıkları veya hatalı üretim sonucu atık olarak değerlendirilecek karton kutuları, şişe veya kavanoz üreten bir cam ambalaj fabrikasının kalite kontrolden geçmeyerek ıskartaya çıkan ancak fırında eritilerek tekrar ham maddeye dönüştürülecek olan cam artıkları vb.) ambalaj ham maddesi artığı veya atığı olup ürünün tüketiciye ya da nihai kullanıcıya ulaştırılması aşamasında oluşmadığından ayrıca bunlar kullanım ömrü dolmuş ambalajlar da olmadığından Yönetmeliğin 4/b maddesi tanımını içine sokulamazlar.

Sınai kuruluşların birçoğu, nihai ürünlerini ambalajlayarak pazara sunduklarından, üretimlerinin son aşamasında ürünü ambalajlamakta veya paketlemektedirler. Bu aşamada oluşan ambalaj artıkları da belediyelerle işyerleri arasında sorun yaratmakta, birçok belediye “sizin ana üretiminiz sonucu elde ettiğiniz ürünün ambalajlanması sırasında ortaya çıkan ambalaj artıkları, ambalaj atığıdır” diyerek bunların da yetkilendirdikleri toplayıcı kuruluşlara verilmesi yolunda dayatmalarda bulunmaktadır.

Yönetmeliğin 4/6 maddesinde yer alan “...herhangi bir üretim sırasında ortaya çıkan üretim artıkları hariç olmak üzere ...” ifadesi bu durumu açık bir biçimde tanımlamış olmasına rağmen belediyelerin Yönetmelik hükmünü amacı dışında

yorumlayarak işletmelere dayatmada bulunması ciddi sıkıntılar yaratmaktadır.

Bu tip dayatmacı yöntemleri izleyen belediyelerin bütün bu davranışlarının gerisinde ambalaj atığı toplama yetkisi tanıdıkları kuruluşlar lehine maddi çıkar, onların elde ettikleri bu çıkardan da kendilerine pay sağladıkları yolunda yoğun ve yaygın söylentiler mevcuttur. Yaşananlar da bu söylentilerde doğruluk payının yüksek olduğunu düşündürmektedir.

Yönetmeliğin 32/9. maddesinde aynen “Fabrikalardan kaynaklanan defolu ürünleri, piyasaya sürülmemiş ambalajlar ve benzeri üretim artıkları ile ambalaj atığı tanımına girmeyen boru, sac levha, demir-çelik hurdaları, kumaş atıkları ve benzeri ambalaj dışı diğer değerlendirilebilir atıkları toplayan, ayıran ve geri dönüştüren işletmeler bu yönetmelik kapsamı dışındadır.” denilerek, aslında bütün bu ihtilafları ortadan kaldıracı bir düzenleme getirmiştir.

Madde hükmü çok açık olup öncelikle üretimi ne olursa olsun, pazara sunulmayacak olan defolu ürünler, ister ambalaj üreten, isterse üretilmiş ambalajı kendi ürününü ambalajlamak üzere satın almış olan üretici kuruluş tarafından piyasaya sürülmemiş ve sürülmeyecek olan her türlü ambalaj ve benzeri üretim artıkları ile ambalaj atığı tanımına girmeyen boru, sac levha, demir-çelik hurdaları, tekstil sektöründe oluşan kumaş atıkları ve artıkları ile benzeri ambalaj dışı diğer ekonomik değeri olan atıkları toplayan, ayıran ve geri dönüştüren işletmeler bu Yönetmelik kapsamı dışında tutulmuşlardır. Bu hükümden anlaşılmaktadır ki yukarıda sayılan atık ve artık ürünlerin öncelikle bir yönetmelik kapsamında ambalaj atığı toplama yetkisi almış bulunan kuruluşlara bedelli de olsa verilme zorunluluğu bulunmamaktadır.

Belediyeler işletmeleri bu yönde zorlamamalıdır. Ayrıca Yönetmeliğin bu maddesi kapsamına giren atık ve artıkları satın alma yolu ile toplayan kuruluşların da belediyelerle protokol imzalayarak yetkilendirilmeleri gerekmektedir.

Yönetmeliğin yayımlanıp yürürlüğe girmesi ile birlikte yukarıda sayılanlarla da sınırlı olmaksızın ciddi sıkıntılar yaratan uygulamalar Çevre ve Orman Bakanlığı yetkililerine defalarca ve çeşitli vesileler ile aktarılmış ise de bugüne kadar ne idari tasarruflarla ve ne de mevzuatın aksaklık yaratan

Çevreyi koruyarak, daha iyi yaşanır bir dünya oluşmasına katkı sağlamak amacı ile yapılan düzenlemelerin, amacı dışına çıkılarak bazı kuruluşlar için haksız kazanç sağlayan yeni iş alanlarına dönüştürülmemesi gerekir.

hükümlerinin düzeltilmesi yolunda ciddi bir iyileştirmeye gidilmemiştir.

Çevreyi koruyarak, daha iyi yaşanır bir dünya oluşmasına katkı sağlamak amacı ile yapılan düzenlemelerin, amacı dışına çıkılarak bazı kuruluşlar için haksız kazanç sağlayan yeni iş alanlarına dönüştürülmesi, kamu kuruluşu olan belediyelerden bazılarının da buna alet olması, Anayasa ile teminat altına alınmış olan hakları da ihlal edercesine uygulanması, hukuk devleti ilkeleri ve serbest piyasa ekonomisi kuralları ile bağdaşmadığı gibi vicdanlara da sığmamaktadır.

Zor şartlar altında istihdam yaratıp, üretimleri ile ülke ekonomisine katkı sağlayan kuruluşların bu Yönetmeliğin uygulanmasından doğan haklı sıkıntılarına başta Bakanlık sonra da Hükümet vakit geçirmeksizin doğru ve adil çözümler üreterek hayatıyete geçirmelidir.